

Legislativa v práci nutričního terapeuta se specializací

Ochrana veřejného zdraví

Mgr. Aleš Peřina, Ph. D.

Co je veřejné zdraví?

- Veřejným zdravím je zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin.
- Veřejné zdraví je také veřejný zájem společnosti či její prospěch. Potřeba veřejného zdraví se však , pokaždé nemusí plně překrývat s potřebami každého jednotlivce. Realizuje se vždy v určitém kontextu politické orientace a společenského rozvoje a směřuje k řešení aktuálních problémů společnosti (*Heger, 2012*)

Základní struktura legislativy v OVZ

- Přímě použitelné předpisy ES (nařízení)
- Směrnice ES
- Zákony
- Vyhlášky
- Nařízení vlády
- *Metodické pokyny a výklady ministerstev*

Na začátku všeho je stavba

- Stavební zákon (zák. č. 183/2006 Sb.)
 - Povolování staveb
 - OOVZ jako dotčený orgán dle § 77 z. č. 258/2000 Sb. Vydává závazné stanovisko
 - Splnění obecně technických požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví
- Vyhláška č. 268/2009 Sb. O obecných technických požadavcích na stavby
 - Zásobování vodou, odvádění odpadů, větrání, vytápění, osvětlení, ochrana před hlukem a vibracemi a zejména speciální požadavky podle typu stavby mají i hygienická a epidemiologická hlediska

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví

- Zákon stanoví práva a povinnosti fyzických osob v OVZ, soustavu orgánů státní správy a působnost dalších orgánů státní správy
- Státní správu zajišťují orgány ochrany veřejného zdraví (OOVZ)
 - Ministerstvo zdravotnictví, Krajské hygienické stanice: správní činnost
 - Zdravotní ústavy a Státní zdravotní ústav: vyšetřování a měření složek životního a pracovního prostředí, výchova ke zdraví a vzdělávání
 - Ostatní organizační složky státu

Citace právních předpisů

- Citace obecně: cílem je jednoznačná identifikace dokumentu
- Pokud se cituje článek, kniha nebo webová stránka, která se odkazuje na právní předpis, cituje se dle běžných citačních norem.
- Pokud se cituje právní předpis v originále, pak se postupuje podle dokumentu „Legislativní pravidla vlády, hlava VI.“ (www.vlada.cz: Důležité dokumenty)
 - Citace úplná: Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
 - Citace zkrácená: Zákon č. 258/2000 Sb.
 - Citace slovní: Zákon o ochraně veřejného zdraví
 - Novelizovaný předpis: Zákon ... ve znění pozdějších předpisů

Kde hledat texty právních předpisů?

- České
 - Stejnopis sbírky zákonů MV ČR
 - <https://www.aspi.cz/> (Volters Kluever)
 - <https://www.zakonyprolidi.cz> (AION, s. r. o.)
- Evropské
 - EurLex: <https://eur-lex.europa.eu/>

Obsah zákona o ochraně veřejného zdraví

- Hlava I. práva a povinnosti osob
 - Pojmy: veřejné zdraví, ohrožení veřejného zdraví, hodnocení zdravotních rizik, karanténní opatření
- Hlava II. Péče o životní a pracovní podmínky
- Hlava III. Předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění
 - Díl 1. Očkování a spolupráce orgánů ochrany veřejného zdraví s poskytovateli zdravotních služeb
 - Díl 2. Ochranná dezinfekce, dezinfekce a deratizace
 - Díl 3. Postup při zjištění výskytu infekčního onemocnění
 - zdravotníci
 - Díl 4. Podmínky vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu
- Hlava IV. Další povinnosti osob
- Hlava V. Státní správa v ochraně veřejného zdraví

Hlava II.: Péče o životní a pracovní podmínky

- Díl 1: Voda a výrobky přicházející do přímého styku s vodou, chemické látky, chemické směsi a vodárenské technologie, koupaliště a sauny
- Díl 2: Podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí
- Díl 3: Hygienické požadavky na **provoz zdravotnických zařízení** a některých zařízení sociálních služeb
- Díl 4: Hygienické požadavky na **výkon činností epidemiologicky závažných** a ubytovací služby
- Díl 5: Hygienické požadavky na předměty běžného užívání
- Díl 6: Ochrana před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením
- Díl 7: Ochrana zdraví při práci
- Díl 8: Nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi

Pitná voda (díl č. 1)

- Pitnou vodou je veškerá voda, která je určena k pití, vaření, přípravě jídel a nápojů, voda používaná v potravinářství, voda, která je určena k péči o tělo, k čištění předmětů, které svým určením přicházejí do styku s potravinami nebo lidským tělem, a k dalším účelům lidské spotřeby, a to bez ohledu na její původ, skupenství a způsob jejího dodávání.
- Hygienické požadavky na zdravotní nezávadnost a čistotu pitné vody se stanoví hygienickými limity mikrobiologických, biologických, fyzikálních, chemických a organoleptických ukazatelů, které jsou upraveny prováděcím právním předpisem.
- Hygienické limity se stanoví jako nejvyšší mezní hodnoty, mezní hodnoty a doporučené hodnoty (min., přijatelná nebo optimální koncentrace látky).

Hygienické požadavky na provoz škol a školských zařízení (díl č. 2)

- Přiměřeně se vztahuje též na služby péče o dítě, školy v přírodě, zotavovací akce, zařízení sociálně výchovných činností a podobná zařízení
- Režim dne zohledňující věkové a fyzické zvláštnosti dětí a mladistvých, podmínky jejich pohybové výchovy a otužování, podmínky odborného výcviku a učební praxe, režim stravování včetně pitného režimu upraví zařízení pro výchovu a vzdělávání v provozním řádu.

Hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a některých zařízení sociálních služeb (díl 3 zák.)

- Osoba poskytující péči
 - Povinnost provádět hygienická a protiepidemická opatření k předcházení vzniku a šíření infekcí spojených se zdravotní péčí; při výskytu infekce nebo podezření na ni zjistit příčiny, zdroje a zajistit protiepidemická opatření, hlášení
 - Povinnost stanovit podmínky ošetřování fyzických osob, režim dne a režim stravování v provozním řádu
 - Při manipulaci se stravou se postupuje podle vyhl. č. 137/2004 Sb. a Nařízení ES č. 852/2004
 - Zajistit zásobování vodou, úklid, režim prádla a odpadů, výkon a kontrolu dezinfekce, sterilizace a vyššího stupně dezinfekce, péče o přístroje
- Provozní řád musí být vždy schválen OOVZ ještě před zahájením činnosti.
 - Vzory PŘ obvykle dostupné na webových stránkách místně příslušných OOVZ

Rámcový obsah provozního řádu

- Dle vyhl. č. 306/2012 Sb. – zdrav. zařízení
 - Vymezení druhu a rozsahu činnosti, stavebně-technické zabezpečení, umístění, dispozice, voda, větrání, osvětlení, hluk...
 - Křížení činností
 - Osobní a pracovní oděv a jiné potřeby, návštěvy
 - Péče o zařízení a přístroje
 - Pravidla úklidu a dekontaminace prostředí
 - Manipulace s odpady s ohledem na nebezpečné vlastnosti
 - Požadavky na pracovníka a osobní hygiena
- Vzory provozních řádů na webech KHS

Hygienické požadavky pro výkon činností epidemiologicky závažných (díl č. 4)

- Provozování stravovacích služeb, výroba potravin a jejich uvádění do oběhu, výroba kosmetických přípravků, provozování úpraven vod a vodovodů, provozování holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, solária, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb, provozování živnosti, při níž je porušována integrita kůže
- Povinnost mít u sebe zdravotní průkaz a znalosti
- Povinná evidence: HACCP (potraviny) nebo provozní řád (ostatní epid. závažné činnosti)
 - HACCP musí být auditován v interním auditu
 - Provozní řád musí být schválen OOVZ
- Ubytovací služby
 - Provozní řád

Předměty běžného užívání (díl č. 5)

- Vymezení PBU:
 - materiály a předměty určené pro styk s potravinami
 - kosmetické přípravky
 - výrobky pro děti do 3 let mimo potravin a hraček
- Za obvyklých nebo běžně předvídatelných podmínek nesmí PBU ani jejich obaly způsobit poškození zdraví fyzických osob nebo nepříznivě ovlivnit potraviny nebo pokrmy

Ochrana před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením (díl č. 6)

- Hluk: zvuk, který může být škodlivý pro zdraví
 - Hlukem není zvuk působený hlasovým projevem fyzické osoby, nejde-li o součást veřejné produkce hudby v budově, hlasovým projevem zvířete, zvuk z produkce hudby provozované ve venkovním prostoru, zvuk z akustického výstražného nebo varovného signálu souvisejícího s bezpečnostním opatřením, zvuk působený přelivem povrchové vody přes vodní dílo sloužící k nakládání s vodami, zvuk působený v přímé souvislosti s činností související se záchranou lidského života, zdraví nebo majetku, řešením mimořádné události, přípravou jejího řešení nebo prováděním bezpečnostní akce nebo mimořádné vojenské akce
- Vibrace: vibrace přenášené pevnými tělesy na lidské tělo, které mohou být škodlivé pro zdraví
 - Mimo vibrací způsobených přelivem vody přes vodní dílo, vibrace vzniklé při řešení mimořádné události atd.
- Neionizující záření: elektrická a magnetická pole a elektromagnetické záření o frekvenci do $1,7 \cdot 10^{15}$ Hz.
 - Ionizující záření: upravuje zvlášť tzv. Atomový zákon (18/1997 Sb.)
- Povinnosti provozovatelů zdrojů: omezení expozice osob, provozní řád

Stravovací služba (díl 4, § 23)

- Stravovací službou je výroba, příprava nebo rozvoz pokrmů za účelem jejich podávání v rámci živnosti hostinská činnost, ve školní jídelně, menze, v dětské skupině, při stravování osob vykonávajících vojenskou činnou službu, fyzických osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, v rámci zdravotních a sociálních služeb včetně lázeňské léčebně rehabilitační péče, při stravování zaměstnanců, poskytování občerstvení a za účelem podávání pokrmů jako součásti ubytovacích služeb a služeb cestovního ruchu.
- Musí vyhovovat hygienickým požadavkům na umístění, stavební konstrukci, prostorové a dispoziční uspořádání, zásobování vodou, vytápění, osvětlení, odstraňování odpadních vod, větrání a vybavení
- Provozovatel je povinen používat jen látky, suroviny, polotovary a potraviny, které vyhovují požadavkům stanoveným zvláštními právními předpisy, dodržovat podmínky pro výrobu, přípravu, rozvoz, přepravu, značení, skladování a uvádění pokrmů do oběhu a zajistit, aby podávané pokrmy měly odpovídající smyslové vlastnosti a splňovaly výživové požadavky podle skupiny spotřebitelů, pro které jsou určeny,

Vyhláška č. 137/2004 Sb. v platném znění

Změna vyhl. č. 602/2006 Sb.

Nyní upravuje už jen:

- některé podmínky uvádění pokrmů do oběhu (60 st. C)
- některé podmínky označování pokrmů
- výrobce, název a množství, lhůty, skladovací podmínky, druh diety podle typu produktu a cílového adresáta s cílem zajištění sledovatelnosti)
- zvláštní podmínky pro přípravu a podávání pokrmů v rámci zdravotních a sociálních služeb
 - Kojenecká strava, mateřské mléko, tekutá výživa a výživa aplikovaná gastrickou sondou
 - způsob stanovení kritických bodů a jejich evidence,
 - postup při odběru a uchování vzorků
 - zásady osobní a provozní hygieny

Ochrana zdraví při práci (díl č. 7)

- Podle míry výskytu faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, a jejich rizikovosti pro zdraví se práce zařazují do 4 kategorií:
 - Označení práce
 - Název a umístění pracoviště
 - Hodnocení expozice fyzických osob
 - prach, chemické látky, fyzická zátěž, záření, hluk, vibrace, pracovní poloha, zátěž teplem, zátěž chladem, práce s biologickými činiteli, psychická zátěž, zraková zátěž, práce v hyperbarické komoře
 - Délka směny a režim střídání směn
 - Počet zaměstnanců
 - Opatření přijatá k ochraně zdraví zaměstnanců
 - Návrh kategorie
 - *Kategorie 1 až 4*

Nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi (díl č. 8)

- Při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi je každý povinen chránit zdraví fyzických osob a životní prostředí a řídit se výstražnými symboly nebezpečnosti, standardními větami o nebezpečnosti a pokyny pro bezpečné zacházení podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 o klasifikaci, označování a balení látek a směsí, o změně a zrušení směrnic 67/548/EHS a 1999/45/ES a o změně nařízení (ES) č. 1907/2006, v platném znění (dále jen „nařízení (ES) č. 1272/2008“).

Státní správa v OVZ I.

- Ministerstvo zdravotnictví ČR
 - Zřizuje služební místo **hlavního hygienika České republiky**, který má postavení vrchního ředitele sekce
 - Hlavní hygienik
 - Řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně a podpoře veřejného zdraví
 - Vydává opravné prostředky proti rozhodnutím KHS
 - Odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky ochrany a podpory veřejného zdraví
 - Jednou za 5 let hodnotí zdravotní stav obyvatelstva a jeho vývoj
 - Stanoví priority k řešení problémů a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva
 - Stanoví také ochranná opatření před zavlečením vysoce nakažlivých infekčních onemocnění
 - aj.

Státní správa v OVZ II.

- Krajské hygienické stanice
 - Jsou **správními úřady**
 - Pracovníci podléhají Zákonu č. 234/2014 Sb. O státní službě: zvláštní poměry platové, organizační a jiné
 - KHS se zřizují v krajských městech a na území hl. m. Prahy, ale nepodléhají krajským úřadům, resp. Magistrátu hl. m. Prahy, avšak se souhlasem MZ ČR mohou zřizovat územní pracoviště (typicky v sídlech bývalých okresních hygienických stanic)
 - V čele stojí ředitel, který je jmenován dle Zákonu o státní službě
 - KHS vykonávají
 - **Státní správu**
 - **Státní zdravotní dozor (samostatná prezentace)**

Oblasti výkonu státní správy KHS

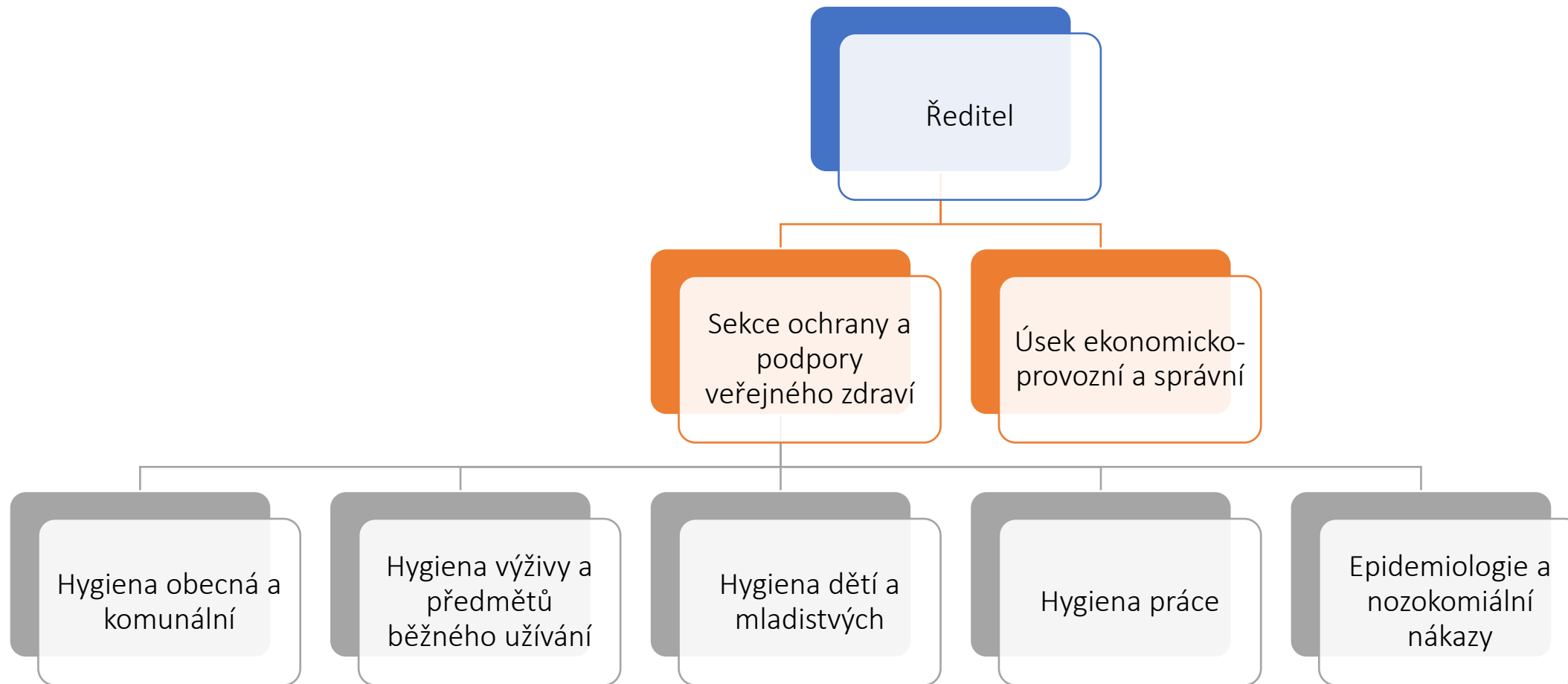
Spolupráce s obcemi

- Územní plánování
- Stavební řízení
- Pohřebnictví

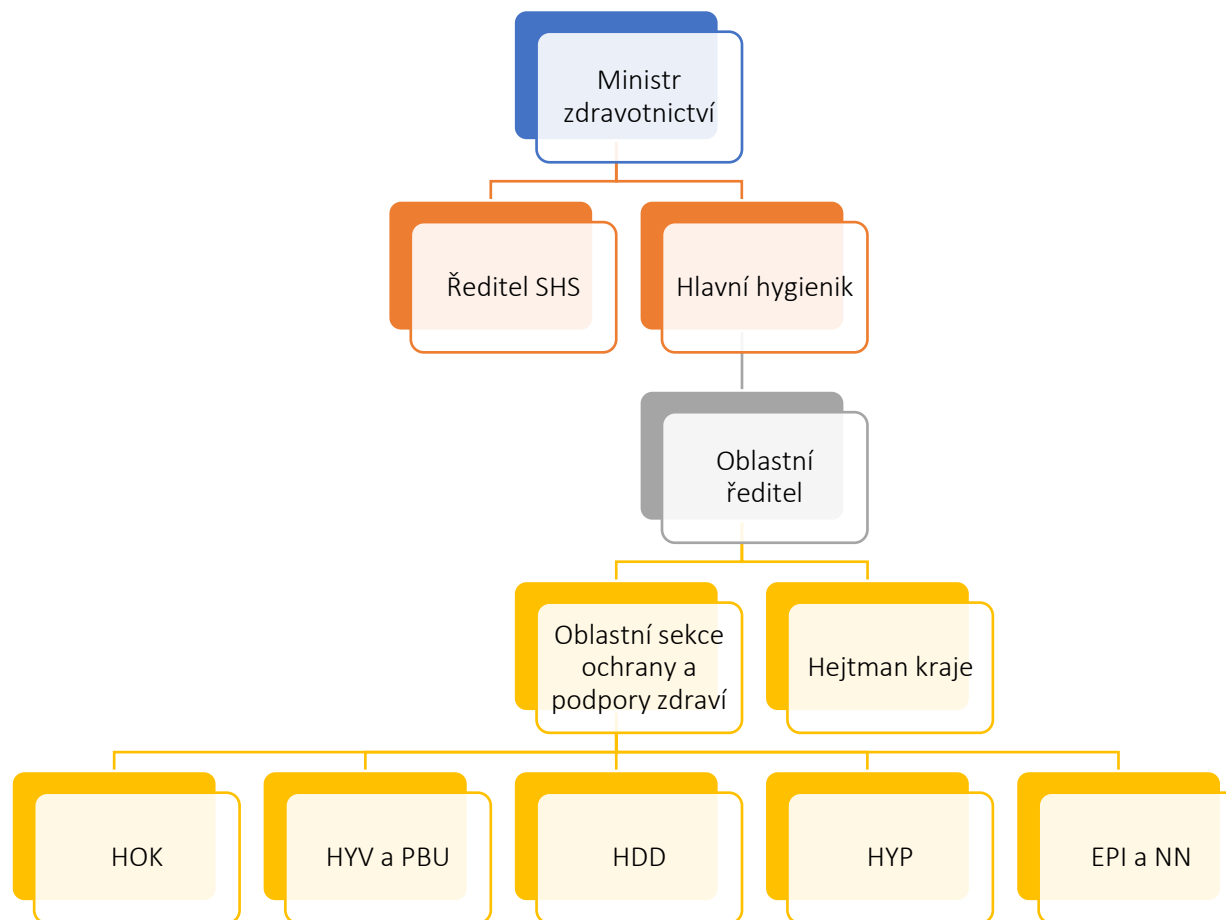
Spolupráce s kraji

- Ochrana vod
- Ochrana vodních zdrojů
 - Pitná voda
- Ochrana dalších složek životního prostředí
 - Prevence závažných havárií
 - Registry znečišťování
 - Zacházení s chemickými látkami
 - Zacházení s odpady
 - Ochrana před hlukem

Obečné organizačné schéma KHS

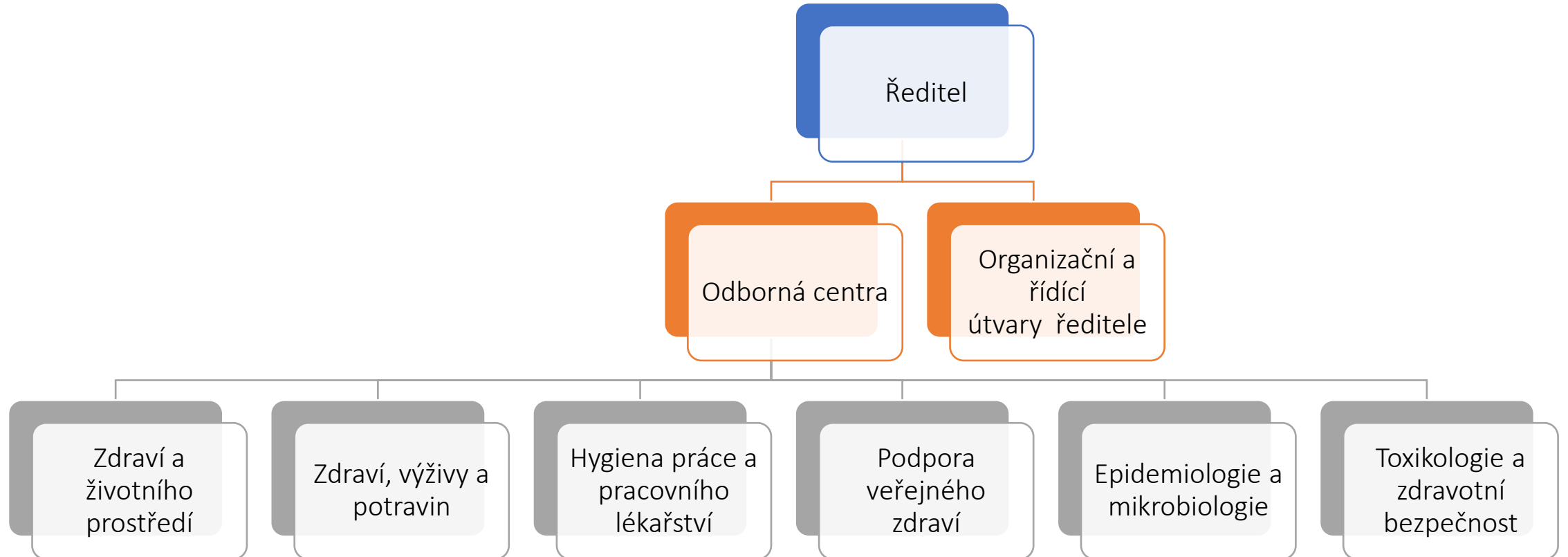
Státní hygienická služba (od 2025/26)

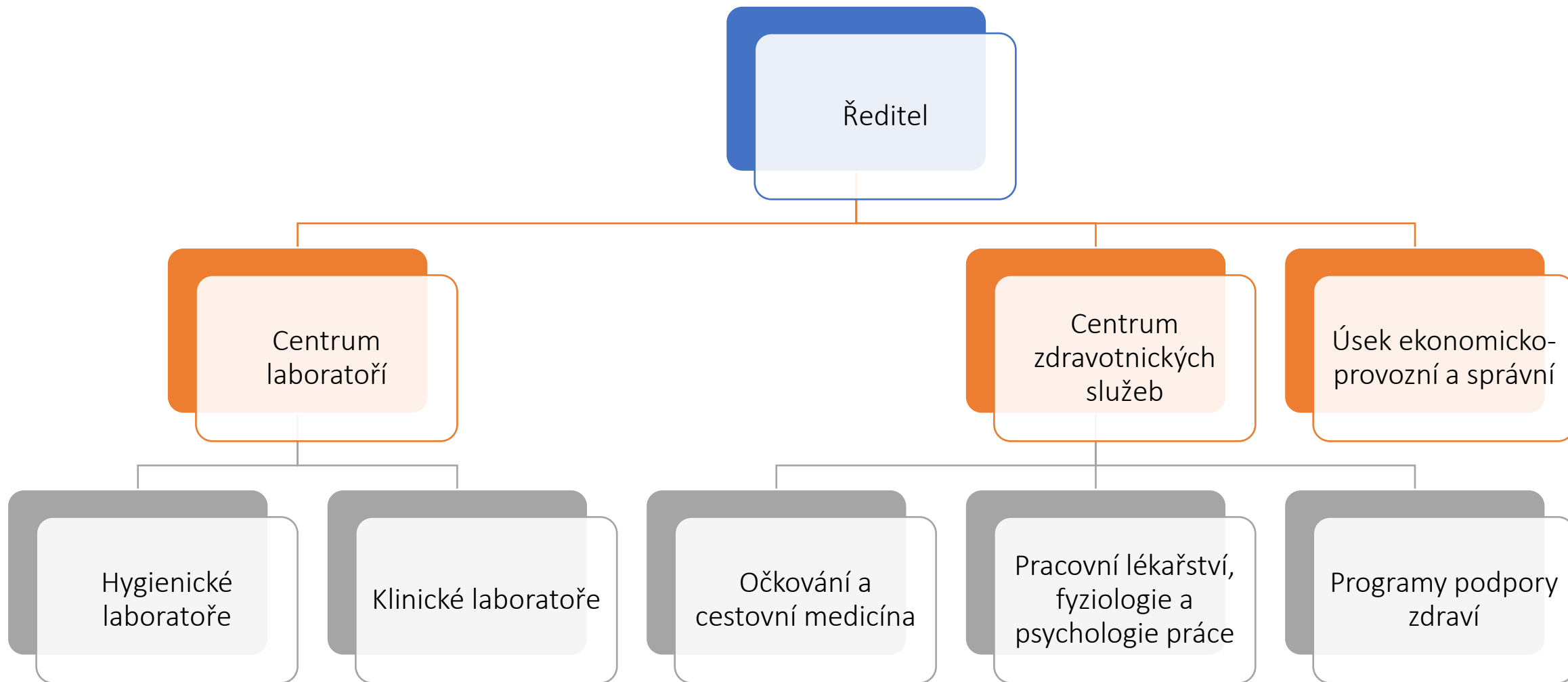
Státní správa v OVZ III.

- Státní zdravotní ústav a Zdravotní ústavy
 - Jsou **zdravotnickým zařízením**, státní správu přímo nevykonávají, ale mohou se na SZD podílet měřením nebo vyšetřováním složek životního a pracovního prostředí.
 - V čele stojí ředitel jmenovaný hlavním hygienikem ČR
 - Státní zdravotní ústav (Praha 10, Šrobárova 48), Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě, Zdravotní ústav se sídlem v Ústí nad Labem a jejich územní pracoviště (*stav 2023*).
 - **Autorizovaným způsobem** vyšetřují a měří složky životních a pracovních podmínek, parametry výrobků, biologický materiál, a sledují ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva
 - Pro účely státního zdravotního dozoru jako úřední laboratoř
 - Pro účely monitorování životních a pracovních podmínek z Usnesení vlády č. 369/1991
 - Při volné kapacita služby na objednávku dalších subjektů a osob
 - Podílejí se na provádění místních programů ochrany a podpory zdraví
 - Podílejí se a vzdělávání lékařů a ostatních zdravotnických pracovníků

Základní organizační schéma SZÚ (stav 2024)

Obecné organizační schéma ZÚ

Registry orgánů ochrany veřejného zdraví I.

- Informační systém infekční nemoci (ISIN)
 - Modul Vakcinace
 - Incidence infekčních nemoci mimo ARI, RPN a RTBC v letech 1993-2017 jako systém EPIDAT
- Registr akutních respiračních infekcí (ARI)
 - Monitoring Influenza-like illnesses (ILI), Severe Acute Respiratory Illnesses (SARI)
 - Aktualizace dat 1x týdně
 - V případě výskytu rychle se šířícího infekčního onemocnění nezvladatelného běžnými prostředky se přechází na režim IS Pandemie (ISPAN)
- Registr pohlavních nemocí (RPN)
 - Povinně hlášení: syfilis, gonokokové infekce, exotické chlamydiové a hemofilové infekce (lymfogranuloma venerum, ulcus molle)
 - Kontinuálně od r. 1959
- Registr tuberkulózy (RTBC)
 - Kontinuálně od 50. let 20. stol.
- Informační systém pandemie (PAN)
 - Aktivní v mimořádných situacích rychle se šířících nákaz

Registry orgánů ochrany veřejného zdraví II.

- Registr pitné vody (IS PiVo)
 - Kontrola kvality pitné vody ve vodovodech a studnách a dále koupacích vod v koupalištích, bazénech, saunách apod.
 - Pro veřejnost web <https://www.koupacivody.cz>
- Registr chemických látek a prostředků (CHLAP)
 - Evidence biocidů, nebezpečných směsí a detergentů
 - Propojení na Toxikologické informační středisko (non-stop tel. 224 91 92 93 při potřebě konzultace toxikologa, <https://tis-cz.cz>)

Registry OOVZ podle oborů HS

- Registr hygieny obecné a komunální (RHOK)
- Registr hygieny výživy (RHVY) a Předměty běžného užívání (PBU)
 - Návaznost na evropské systémy RASFF a RAPEX
 - Mezi PBU patří: předměty pro styk s potravinami, hračky, kosmetické prostředky, výrobky pro děti do 3 let
- Registr oznámených potravin (ROP)
 - dříve Registr rozhodnutí hlavního hygienika (ROHY)
 - Evidenční účely pro
 - Potraviny pro zvláštní lékařské účely
 - Počáteční a pokračovací kojeneckou výživu
 - Potraviny pro malé děti
 - Náhrady celodenní stravy při redukčních dietách
 - Elektronické cigarety a náplně do nich (nově)
- Registr hygieny dětí a mladistvých (HDM)
- Registr kategorizace prací (KaPr)
- Registr epidemiologie (EPI)
 - SZD ve zdravotnických zařízeních